

Foto: Sofia Theodoridou/WWF

Vill du veta mer
om projektet?

Läs mer här!

Tillsammans för
en livskraftig
Nämdöskärgård

För mer information besök vår hemsida: greenarchipelago.se
eller följ oss på facebook och instagram, sök på Nämdö Green Archipelago.

Foto: Ann Aldeheim

SLUTRAPPORT AV PROJEKTET

Cirkulärt biosfärområde i skärgården

Cirkulärt biosfärområde i skärgården

Nämdö Green Archipelago (NGA) är en ideell förening som bildades 2020 för att samla fastboende och fritidsboende bakom idén att bilda ett biosfärområde i Nämdöskärgården. Världsnaturfonden WWF har finansierat arbetet med den förstudie som krävs för att bilda ett biosfärområde och vi är i skrivandets stund på god väg att nå första steget vilket är att utnämnas som ett kandidat område.

Ett biosfärområde är ett modellområde för hållbar utveckling, det medför inga nya restriktioner i människors privatliv utan skapar möjligheter att driva hållbarhetsarbetet framåt. Allt arbete i ett biosfärområde utgår från FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030 där agendan visar riktningen för hållbarhetsarbetet och biosfärområden kan vara arenan där man visar hur man uppnår målen.

Det är tre väldigt viktiga nyckelord som utgör grunden för arbetet: **Bevara, utveckla och stödja.**

- **Bevara** ekosystem, landskap och arter.
- **Utveckla** på ett ekologiskt ekonomiskt och socialt hållbart sätt.
- **Stödja** information, undervisning, forskning och miljöövervakning.

Nämdöskärgårdsborna drömmer om en skärgård där man kan bo och verka under alla stadier i livet och driver projekt inom bland annat bostäder, skola och energiförsörjning. Allt inom ramen för naturens gränser som ju är extra tydliga i ett ösamhälle. Tack vare inrättandet av ett biosfärområde hoppas vi att fler både hittar, och flyttar, hit.

Att bilda ett biosfärområde bygger mycket på lokal samverkan och människa och natur ska kunna utvecklas i samklang med varandra. För att visa hur ett biosfärområde kan fungera i praktiken har NGA tillsammans med WWF arbetat med projektet "Cirkulärt biosfärområde i skärgården" och vi är väldigt nöjda med resultatet och hoppas vi kan inspirera andra.

Tänk globalt,
agera lokalt.

Nämdöskärgården	5
Projektets sju delmoment	
Våtmarker	6
Ängsmarker	8
Kräftvatten	12
Trädvård	14
Strandängar	15
Naturvårdsledning	16
Lokal cirkulering av resurser	18
Allemansvett	19

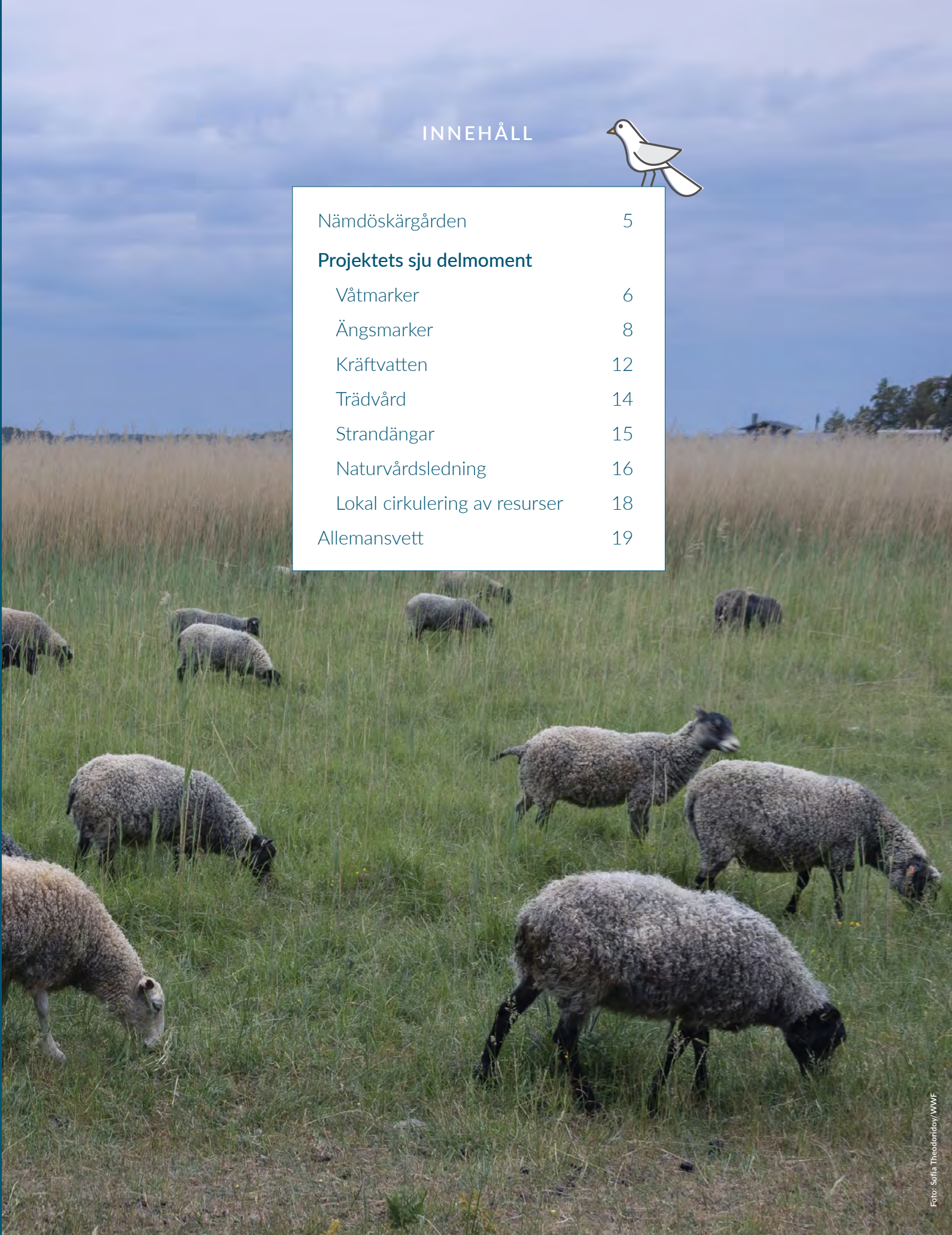

Foto: Sofia Theodoridou/WWF

Om projektet

Cirkulärt biosfärområde i skärgården

Projektet *Cirkulärt biosfärområde i skärgården* inleddes våren 2022 med en öppen workshop i Solvik på Nämdö där projektets tänkta delmoment presenterades och deltagarna fick komma med idéer och synpunkter vad projektet skulle fokusera på och vi enades om sju områden:

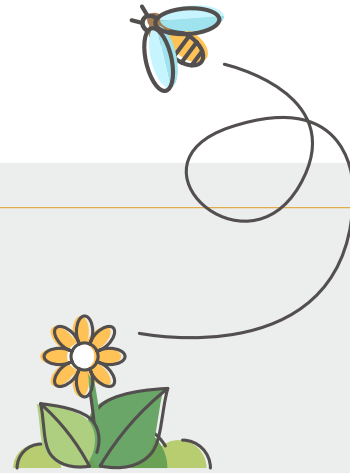
1. Våtmarker
2. Ängsmarker
3. Strandängar
4. Trädvård
5. Naturvägledning
6. Kräftvatten
7. Lokal cirkulering av resurser

Målet med projektet var att med hjälp av naturvårdande aktiviteter skapa lokalt engagemang och arbetstillfällen men framför allt bidra till att visa exempel på ett cirkulärt fungerande modellområde i enlighet med UNESCO:s krav. Dessutom ville vi öka Nämdöskärgårdens attraktivitet som besöksmål och bidra till utveckling av nya lokala produkter och tjänster som kan fortgå efter projektets slut.

VI HADE TRE KONKRETA PROJEKTMÅL:

- Restaurera minst en våtmark
- Återskapa minst en strandäng för bete och biologisk mångfald
- Restaurera ängsmark för pollinerare

I den här rapporten följer vi nu upp resultaten inom de olika delprojekten och kan konstatera att vi i mångt och mycket nått målen.

OM BIOLOGISK MÅNGFALD

Att skapa de förhållanden i naturen där den största variationen av liv kan frodas är det vi strävar efter i alla våra bevarande aktiviteter.

- Stockholms skärgård är ett av Sveriges områden med högst biologisk mångfald.
 - Marker som tillåts växa igen, invasiva främmande växter och djur, och fragmentering av landskapet är alla hot mot den biologiska mångfalden.
 - Andra mer övergripande hot är effekterna av klimatförändringarna och övergödningen i Östersjön.
 - World Economic Forum listade 2022 bristande klimatåtgärder, extrema väderhändelser och förlust av biologisk mångfald som de tre största långsiktiga globala hoten;
- nu måste vi agera innan det är för sent!**

Nämdöskärgården

Nämdöskärgården består av tusentals öar, kobbar och skär och innefattar flera naturreservat, på bland annat Nämdö, Uvö, Långviksskär och Bullerö. Merparten av skärgården är obebyggd och har ett rikt växt- och djurliv, både på land och i havet och anses vara så speciell att man vill inrätta en nationalpark i området.

Till Nämndöskärgården kommer man för den storslagna naturen och lugnet och det finns mycket att se och upptäcka. Människor har bott i det här området sedan åtminstone 1200-talet och det finns spår av svunna tider på flera platser.

Idag har Nämndöskärgården cirka 80 bofasta utspridda på 15 öar. På huvudön Nämndö finns Östanviks gård, ett ekologiskt lantbruk som låter sina kossor och får hjälpa till att hålla kulturmarkerna på öarna öppna. Här finns gårdsbutik på sommaren med bland annat ägg, grönsaker och glass. Det finns också restaurang och affär i Solvik och på Idöborg och Rögrund kan du både äta och sova över. Vill du se Nämndöskärgården

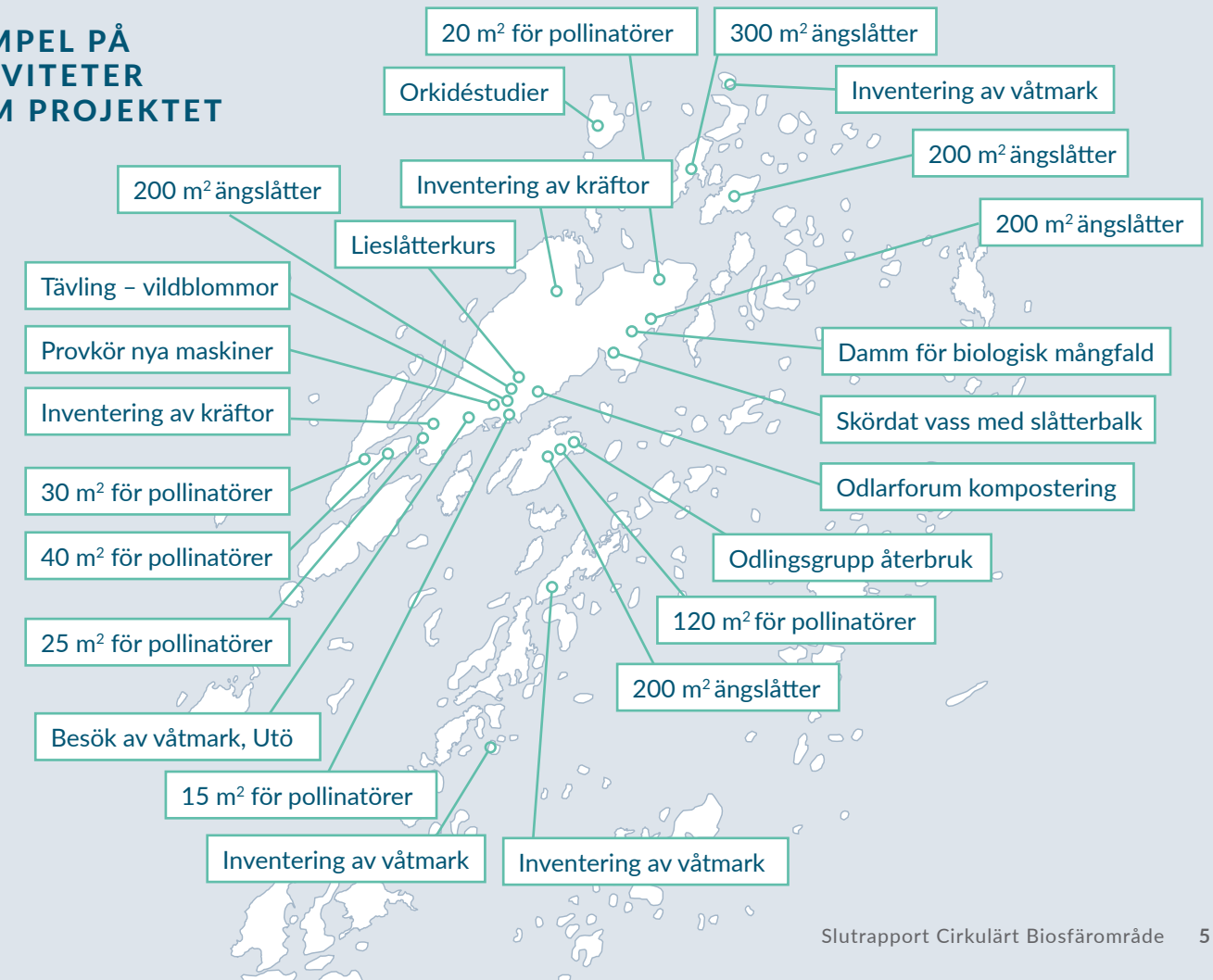
från ett nytt perspektiv tar du dig till Nämndö Böte och dess utkikstorn. Därifrån kan du vandra, cykla eller åka fyrhjuling på en ordentlig grusväg ända ner till öns södra och västra delar (där finns inga bilar på Nämndö) och det finns flera promenadstigar runt om på ön. I Sand finns bibliotek, hembygdsgård, NGA:s kontor och Skärgårdsmuseet som berättar om livet i skärgården förr i tiden och där du kan fika hembakat och köpa glass varje dag hela sommaren.

Waxholmsbolaget trafikerar Nämdö och flera andra ör i området dagligen året om från Stavsnäs, på sommaren kan du även åka från Saltsjöbaden och från Strömkajen. På sommaren går även

Nord/Sydlinjen som tar dig mellan
öarna från Nynäshamn till och från
Norrtälje med stopp i bland annat
Stavsnäs och Dalarö.

Bor man på Nämddö kan man arbetspendla till fastlandet varje dag och området har ett utbyggt fibernät så distansarbete är också en möjlighet. Skola och förskola finns på Runmarö och vill man inte pendla finns det möjligheter att försörja sig som bland annat hantverkare eller inom besöksnäringen. Behoven kommer med största säkerhet öka i samband med inrättandet av ett biosfärområde och den nya nationalparken som troligtvis invigs 2025 och aktörer på Nämddö kommer efterfrågas.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER INOM PROJEKTET

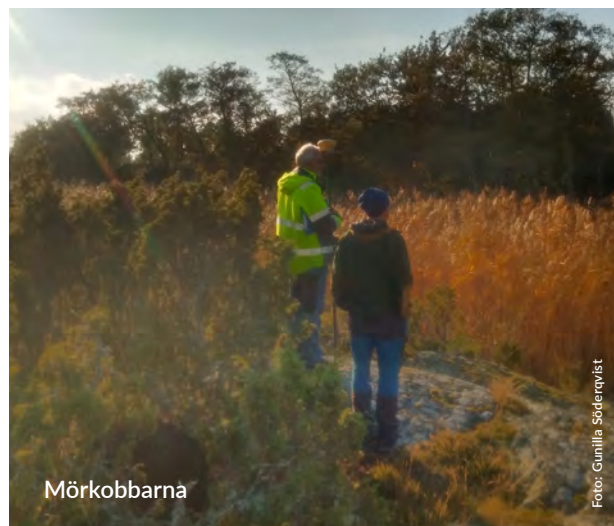
1 Vattenhushållning – våtmarker

Våtmarker fyller många viktiga funktioner i landskapet för både människan och naturen. De största fördelarna här i skärgården är att de skapar bra förutsättningar för biodiversitet och att de håller vatten i landskapet.

Våtmarker är områden där vatten, under stora delar av året, är nära, under eller precis ovanför marknivå. De är ofta platser som kryllar av liv, groddjur, fiskar och fåglar har de som gärna som barnkammare. Flera av Östersjöns så viktiga rovfiskar föder helst av allt upp sina ungar i den här miljön. Nära 600 rödlistade djur- och växtarter, det vill säga ca 10 procent av alla rödlistade arter i Sverige, är beroende av våtmarker som livsmiljö. Därmed är våtmarker den tredje viktigaste biotopen, efter skog- och jordbrukslandskap, för rödlistade arter. Att vatten tillåts stanna i landskapet i en våtmark kan dämpa effekten av översvämningar och dessutom hjälpa till vid torrperioder. Våtmarker kan också fungera som vattenrenare, en torvvåtmark kan minska klimatutsläpp genom att binda kol i marken och dessutom är de nästan alltid en trevlig plats för rekreation och friluftsliv.

Vid Lillträsk på Nämndö har Skärgårdsstiftelsen grävt och skapat en vall för att hålla vatten i landskapet, gå gärna förbi och titta.

Mörkobbarna

Foto: Gunilla Söderqvist

VÅTMARKER I NÄMDÖSKÄRGÅRDEN

När projektet startade visste vi att vi ville skapa minst en våtmark och vi satte igång med att hitta lämpliga platser. Som en inspiration tog vi med oss ett gäng intresserade och åkte över till Utö för att titta på alla de fantastiska våtmarker de skapat. Sedan följde en tid med tillståndsansökningar och provtagning och det resulterade, tack vare engagerade fastighetsägare, i en mycket fin uppväxtplats för rovfisk på ön Mörkobbarna mellan Nämndö och Runmarö. Våren 2024 kunde vi genomföra grävarbetena och tillsammans med Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU har vi tagit vattenprover som vi sen kan jämföra med när grumlingen lagt sig och fisken förhoppningsvis hittat tillbaka till platsen. Ett igenväxt vassområde grävdes ur där massorna lades upp längs kanten och en fin vattenspegel skapades. Den här delen av projektet genomfördes i samarbete med Sportfiskarna och där vi också fått LOVA-stöd från Länsstyrelsen i Stockholms län.

Förutom våtmarker ville vi genomföra vattenhushållningsprojekt genom att skapa dammar som gynnar grodor, salamandrar såväl som att säkra vatten i landskapet till odling och öka biologisk mångfald.

Vid Orrö koloniträdgårdar har NGA, förutom den äng som restaurerats, också anlagt en damm. Dammen drar till sig insekter som hjälper pollineringen i odlingarna och är ett mycket trevligt inslag i miljön. Ytterligare en damm har skapats vid Gamla Östanvik med samma syfte.

VAD DU KAN GÖRA

- Anlägg en damm, plantera inhemska växter och skapa en ny plats för till exempel grodor och vattensalamandrar. Undersök innan med kommunen om du behöver några tillstånd.
- Undersök hur vatten rör sig på din tomt. Kan du sakta ner det, stanna upp det, hålla det eller sprida ut det så det inte rinner ut i havet?
- Har du plats för en våtmark (små räknas också!) så hör gärna av dig så kan vi kanske skapa något viktigt tillsammans.

PROJEKTETS PRIORITERADE MÅL:

Mörkobbarna

Foto: Ann-Madeleine

2 Ängsmarker

Ängar är mycket viktiga för den biologiska mångfalden, och ofta lever upp till 40 olika växtarter på en kvadratmeter äng. På bara hundra år har 99% av Sveriges ängsmarker försvunnit vilket så klart får konsekvenser för de bin, fjärilar,flugor och humlor som är beroende av blommande marker. Insekter pollinerar 75% av alla våra grödor och var tredje tugga du tar är beroende av pollinerande insekter så därför har vi arbetat mycket med ängsmarker i projektet.

Arbete med inhängnader Orrö.

Slätterbalk.

Höbalar.

Apollofjäril.

SURR I KORRIDOREN

På nio platser på Nämndö, Ladholmen, Aspö, Orrön och Uvö har vi restaurerat ängsmarker så här har vi uppnått vårt mål med råge. Vi har dessutom skapat inhägnader på flera platser för att skydda blommande växter från att bli uppätta av de många hjortarna på ön. Tillsammans bildar dessa platser med trädgårdar och kolonilotter på Nämndö och närliggande öar det vi kallar för en insektskorridor där insekterna kan få pollen och nektar.

Vi har också samlat in frön från vilda växter som vi sått och drivit upp nya plantor som vi planterar i inhägnaderna eller ger bort för att fler ska kunna locka till sig flera insekter.

Ängarna slås med maskin eller med lie och materialet tas bort för att skapa de bästa förutsättningarna. Ängsväxter vill ha magra förhållanden och därför är det viktigt att ta bort allt som kan tillföra näring och vi strävar efter att främja och plantera de inhemska vilda växter som trivs i vår skärgård.

För att göra det lättare att restaurera och underhålla ängsmarker har NGA i projektet köpt in utrustning som ska vara lätt att transportera med båt mellan öarna och kunna användas där det är för jobbigt att

slå ängsmarker för hand men för litet och otillgängligt för att använda en traktor. All utrustning har under projektiden kunnat lånas kostnadsfritt av oss via *Boka Direkt*. Den utrustning vi har för utlåning är en tvåhjulstraktor med slätterbalk, gaffelsidräfsa och en mountain press, för att slå, samla ihop och bala gräs. En mindre slätterbalk för små ytor och vass och två stycken liar och också köpts in. Efter projektets slut kommer utlåningen fortsätta för alla i skärgården att nyttja för en självkostnadsavgift.

Vi har vid två tillfällen tillsammans med *Slätterblomman naturvård* anordnat en kurs i lieslätter för vem som helst att delta kostnadsfritt och anordnat exkursioner, först tillsammans med botaniker Ulf Swenson från *Naturhistoriska riksmuseet* och under juni 2024 en heldag på Munkö där vi studerade orkidéer och till och med fick se den hotade fetörtsblåvingen.

PROJEKTETS PRIORITERADE MÅL:

GÖR DIN EGEN TRÄDGÅRD POLLINERARVÄNLIG

- Om du måste ta med dig odlarmaterial från fastlandet, se till att produkterna är ekologiska och fria från bekämpningsmedel.
- Välj många olika sorter inhemska växter till din trädgård, som har mycket pollen och nektar så får du fler olika sorter insekter i din trädgård.
- Klipp inte delar av (eller hela!) din gräsmatta så växter kan blomma och fröa av sig.

- Du behöver inte ha en stor trädgård, varje planta räknas.
- Sätt ut lite sockervatten på ett fat på våren för att hjälpa vilda bin när de precis vaknat och ha gärna en plats där de kan dricka vatten hela sommaren.
- Begränsa utomhusbelysningen hemma hos dig för att skona nattfjärilar och andra nattlevande djur.
- Skapa ett bi- eller insekshotell, anlägg en sandbädd och låt döda träd

- och buskar ligga så skapar du boplatser för insekter.
- Plantera gärna blommande örter då hjortarna och rådjuren ofta ratar dessa.
- Bekämpa invasiva främmande arter i din trädgård då de helt kan förstöra balansen för våra inhemska växter och insekter.
- Handla närproducerade plantor och andra produkter från Östanviks gård eller på Nämndö-skärgårdens *Odlaforums träffar* eller varför inte byta växter med din granne.

En mycket uppskattad fjärilsföreläsning med drygt 40 deltagare.

2023
räknade vi
173 fjärilar av
16 olika arter

Foto: Ann Adéheim

Medborgarforskning och fjärilar

Tack vare så många variationer inom geologi, jordmån, förutsättningar, utsatthet och livsmiljöer har skärgården en mycket rik flora och fauna och flera av landets mest ovanliga fjärilsarter finns här. Under sommaren 2023 hade vi fjärilstema på våra aktiviteter och på vårt kontor. Barn kunde pyssla och rita fjärilar, bygga fjärilsmatare, gå tipspromenad med fokus på fjärilar och vi födde upp två kullar näselfjärilar som släpptes ut i det fria när de var klara. Vi hade en mycket uppskattad föreläsning med drygt 40 deltagare och självklart anordnade vi vår årliga fjärilsräkning.

Eftersom medborgardeltaktighet varit en viktig ingrediens i projektet har vi också sett till att vi tillsammans lär oss om vilda växter och fjärilar och vad de behöver. En dag i juli varje år har vi vår årliga fjärilsräkning:

2022 räknade vi 142 fjärilar av 17 olika arter, 2023 räknade vi 173 fjärilar av 16 olika arter. De vanligaste var pärlmorfjärilar men vi hittade även den nära hotade apollofjärilen och flera amiralfjärilar. Sommaren 2022 tog vi fram material för att tillsammans inventera öarnas bestånd av ett antal viktiga vilda växter. Under 2023 startade vi en studiecirkel där vi initialt lärde oss om skärgårdens vilda växter för att sedan under 2024 fokusera på de växter fjärilar behöver.

För att fjärilslarverna ska utvecklas behöver de en värdväxt. Dessa är ofta mycket specifika och består av en eller ett par arter. Saknas dessa växter blir det inga nya fjärilar. Nässla är värdväxt (oftast den enda) för åtminstone fem fjärilsarver vi har i vår skärgård: amiralfjäril, näselfjäril, påfågellöga, tistelfjäril och vinbärsfuks, så rensa inte bort dem!

Mindre guldvinge.

Foto: Yvonne Blomback

Käringtand är värdväxt för ett flertal fjärilsarver som vi ser färre och färre av: ängsnätfjäril, grönsnabbvinge, puktornblåvinge och skogsvitvinge. Den nära hotade apollofjärilen hittas i kalkhaltiga områden som på Gotland och i Stockholms skärgård och är helt beroende av fetbladsväxter. Den starkt hotade fetörtsblåvingen är ännu mer specifik, den lägger enbart sina ägg på kärleksört (som gärna hjortarna äter).

VAD DU KAN GÖRA

Fjärilar livnär sig enbart på flytande föda, de suger upp nektar med sin sugsnabel från olika blommor. För att förse fjärilar med mat kan du till exempel plantera budleja, verberna, lavendel, förgätmigej och mejram, dessa växter trivs i skärgården. Men det är samtidigt viktigt att värdväxterna gynnas och ges utrymme så att de kan föröka sig och finna livsrum i skärgården.

3 Kräftvatten

Flodkräftan är rödlistad och akut hotad och har drastiskt minskat i antal när den invasiva främmande signalkräftan har ökat. Denna trend försöker vi vända där ett första steg är att undersöka hur kräftbeståndet ser ut på Nämdö.

Den inplanterade signalkräftan bär på en kräftpest som har utrotat 98% av vår inhemska flodkräfta och idag finns flodkräfta endast på ett tusental ställen. Det är absolut förbjudet att flytta signalkräftor från en sjö till en annan och det är mycket viktigt att eventuell utrustning rengöres ordentligt om den flyttas mellan sjöar.

KRÄFTOR PÅ NÄMDÖ?

Förr fanns flodkräftor i Nämdös bägge insjöar, Storträsket och Västerbyträsket. Från Storträsket finns rapporter (SLU Kräftdatabasen) om förekomst av signalkräfta från 1992 samt 2001 medan det från Västerbyträsket inte finns några rapporter om kräftförekomst. Vid inventering 2022 bands beten fast i strandkanten på ett 30-tal ställen i var sjö och 2023 lades 25 mjärdar i var sjö.

Endast i Västerbyträsket hittades ett fåtal kräftor. Beståndet kan gynnas av man försöker minska på de som äter kräftor som till exempel mink, gädda och abborre. I samband med fiske kan man även återbörda fiskrens som foder till kräftorna. Slagfällor för mink är en billig naturvårdsåtgärd både för kräftor och sjöfågel.

I Storträsket fångades inga kräftor alls, inte heller har några yngel setts i strandkanten under stenar. Under inventeringen påträffades ett antal mörtar vilket inte setts i sjön tidigare som då innehöll bara abborre och gädda.

I första hand bör man göra vidare undersökningar för att ta reda på om det finns signalkräfta, flodkräfta eller svampen som orsakar kräftpest i sjön. Genom

att sumpas flodkräftor, alltså förvara dem levande i en behållare, från vår (10–12°C i vattentemperatur) över hela sommaren kan man undersöka kräftorna och få reda på om det finns signalkräfta med kräftpest i sjön. Beroende på resultat vid sumpningen kan man få tydligare bild av vad man kan göra för att gynna flodkräftans situation i Storträsket. Om man kan påvisa signalkräfta, eller svampen som orsakar kräftpest skulle utrotning och återintroduktion av flodkräfta kunna vara en möjlig åtgärd. Om man introducerar flodkräftor i sjön igen är det lämpligt att precis som i Västerbyträsket ha en viss jakt av de som hotar kräftan samt att inventera och eventuellt öka andel botten med lämpligt skydd och boplatser. Förslagsvis använder man vid återintroduktionen kräftor från Västerbyträsket och/eller Mörtö träsk.

PROJEKTETS
PRIORITERADE
MÅL:

SÅ KAN DU HJÄLPA TILL

- Hjälp oss sprida informationen om signalkräftan och hotet mot vår inhemska flodkräfta.
- Köp svenska flodkräftor för att stötta återinförandet av den.
- Kontakta NGA om du är intresserad och vill veta mer om kräftprojekten.
- Om du inte bor på Nämdö, kolla gärna upp om det finns några sjöar med flodkräfta nära dig.
- Kolla in vårt projekt *Kräftor och jordgubbar*, en möjlighet till en verksamhet med kräftodling kombinerat med jordgubbsodling

Läs mer här!

OBS! Glöm inte att du måste ha fiskerättsinnehavarens tillstånd om du vill fiska kräftor och att du inte får flytta fiskeutrustning mellan olika sjöar då de kan sprida kräftpesten.

Storträsket.

Foto: Gunilla Söderqvist

4 Trädvård

Nämdö består till största delen skog och det mesta av vår skog är kategoriserad som naturskog, uppvuxen efter avverkningar på 1700–1900-talet och då det bitvis var för svårt att avverka skogen, finns det områden med riktigt gammal skog på Nämdö.

Är du på jakt efter Nämdös bästa tallar hittar du några av dem vid Storträsket, är du mer sugen på ek så är vägen till Alkläppen ett hett tips, riktigt gamla äppelträd hittar du vid Västerby. Det finns mycket gammal säl på Nämdö, de är livsviktiga för övervintrande bin som äter dess nektar tidigt på våren.

Varje enskilt träd är ett eget ekosystem med alla möjliga sorters levande varelser men också en del i ett system där träden samarbetar och kommunicerar med varandra som en enda stor organism. Överlag så är det bäst att lämna skogen att ta hand om sig själv men vi kan hjälpa de viktiga lövträden på vägen genom att gallra och hålla det luftigt och ljust omkring dem så de får plats att växa.

ALLÉN VID GAMLA ÖSTANVIK

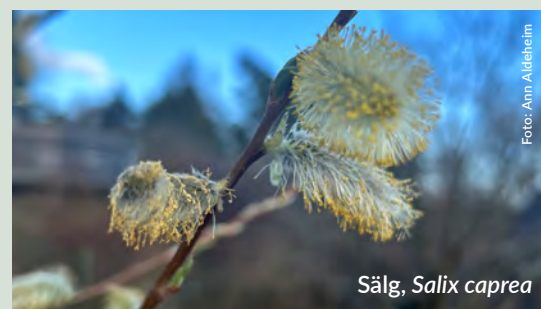
Raderna av träd längs vägen vid Gamla Östanvik är ursprungligen förmodligen planterade samtidigt som den gamla herrgården byggdes på mitten av 1700-talet men sedan dess har flera träd blivit sjuka och blåst omkull.

Allén hade 2023 66 askar, 9 lönnar, 4 lindar och 18 luckor. 2023 började NGA tillsammans med fastighetsägarna restaurera allén. De friska träden sparades och hamlades. Att hamlar träd är en traditionell metod att beskära träden för att ge mat till boskap. Även om man inte har djur är det ett bra sätt att hålla sina träd livskraftiga. De träd som var sjuka eller var nära att falla fälldes och materialet har flisats och större grenar och stockar har blivit faunadepåer – trädhögar som är livsviktiga boplatser för insekter, svampar och mossar som lever av döda träd. Även stubbar efter döda träd har lämnats och blir på så sätt en tillgång i naturen.

Under 2024 planteras 10 lindar och 10 lönnar för att ersätta de träd som tagits bort eller fallit. Träden skyddas ordentligt med nät för att inte bli hjortmat när de växer till sig.

SÅ KAN DU HJÄLPA TILL

- Plantera ett träd på din tomt!
- Sälgen, *Salix caprea*, som blommar tidigt är en mycket viktig källa till nektar för de bina som vaknar först, så låt den stå kvar på din tomt även om den inte ser så rolig ut.
- Hjälp de viktiga lövträden genom att gallra omkring dem så de får solljus.
- Lämna gärna död ved på marken.
- Hugg aldrig ner friska gamla träd. Varje träd är ett ekosystem och allt liv i träden påverkas om det fälls eller skadas.

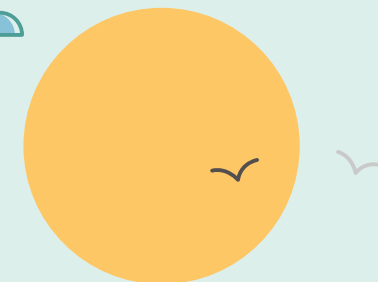

Sälg, *Salix caprea*

PROJEKTETS
PRIORITERADE
MÅL:

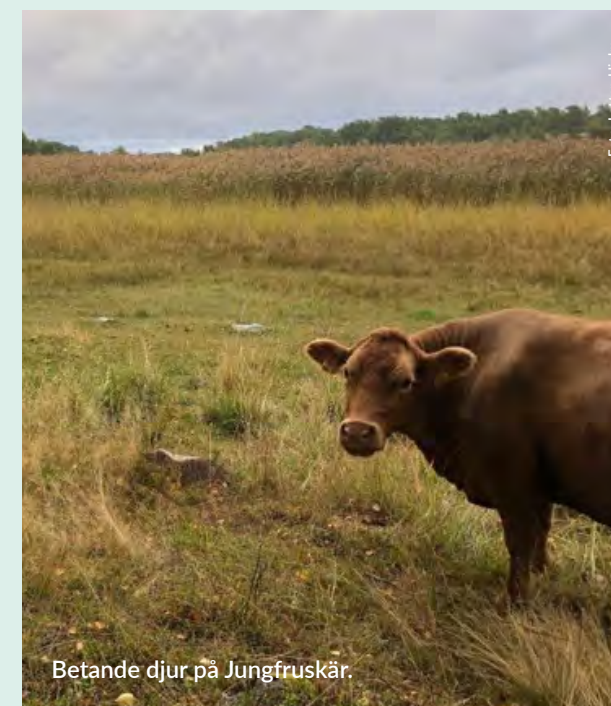

5 Strandängar

En strandäng är en öppen betad gräsmark som ligger vid havet eller en sjö. Området översvämmas regelbundet och har ofta betydligt fler arter av blommor än skogar och åkrar.

Andelen betad mark i Sverige har minskat avsevärt och idag finns betande djur endast på en liten bråkdel av det tidigare odlingslandskapets yta. En stor del av det traditionella betet koncentrerades kring stränderna, dels för att djuren behövde vatten att dricka men också för att där fanns värdefull och produktiv betesmark. Förutom bete från frigående boskap så slogs dessutom vass och gräs längs stränderna för att sedan tas tillvara, framför allt som foder till boskap men också som byggmaterial. Stränderna har således varit en viktig del av det svenska kulturlandskapet.

Betande djur på Jungfruskär.

PROJEKTETS
PRIORITERADE
MÅL:

KYRKVIKEN PÅ NÄMDÖ

Det ursprungliga målet med vårt projekt var att restaurera minst en grund vik i Nämdöskärgården. Kyrkviken på Nämdö har historiskt betats men brist på hävd under årtionden har genererat en mycket igenväxt vik. Under 2023 skapade vi så kallade blå bårder i Kyrkviken genom slåtter med lie. En blå bård är ett område mellan land och vassområdet som blir en varm skyddad plats för till exempel fiskyngel.

Vassen flyttades ut från viken och flisades till strö och användes sedan för att skapa täckmassa på lokala odlingar vid gamla Östanvik. Redan senare samma säsong syntes flera arter av fåglar som nyttjade bårder. Under 2024 planerades att fortsätta arbetet med bårder, men tack vare möjligheten till finansiering från Postkodstiftelsen har viken i stället införlivats som kontrollområde i ett nyligen initierat forskningsprojekt. Projektet kallat STROBIO ska undersöka effekterna av strandbete på den biologiska mångfalden under ytan och Kyrkviken ska vara det område som inte betas att jämföra med.

Även om vårt ursprungliga engagemang inte har uppfyllts i traditionell mening, är denna utveckling goda nyheter och vi tror detta avsevärt ökar värdet och effekten av vårt arbete.

Vårt nya forskningsprojekt fokuserar på nya restaureringstekniker för grunda vikar, i syfte att ta fram omfattande förvaltningsrekommendationer. Detta tillvägagångssätt har potential att underlätta återställandet av många grunda vikområden i framtiden, vilket avsevärt överträffar det ursprungliga målet med en enda restaurering.

6 Naturvägledning

Att arbeta med naturvägledning är ett utmärkt sätt att skapa medborgarengagemang och få människor intresserade av till exempel klimatfrågan på ett nytt sätt.

Från Vernissagen Nordiska Väsen-rödlisans.

” Med naturvägledning menas förmedling av känsla för och kunskaper om naturen. Naturvägledning syftar till att öka förståelsen för de grundläggande ekologiska och kulturella sambanden och för människans roll i naturen. Därigenom förbättras möjligheterna till positiva upplevelser i naturen och till ökad miljömedvetenhet hos den enskilde och i samhället. ”

Nordiska ministerrådets definition 1990

PROJEKTETS PRIORITERADE MÅL:

Nordiska Väsen – rödlistan

I juni 2023 satte vi upp fotoutställningen *Nordiska väsen-rödlistan* av författare och biolog Linnéa Jägrud och fotograf Tore Hagman i skogen bakom vårt kontor i Sand. Fotona visar våra nordiska väsen i sina naturliga miljöer med tillhörande texter som beskriver hoten mot deras överlevnad.

I tusentals år har vi människor påverkat landskapet. Det senaste seklet har varit extra hårt för naturen. Vår tidigare så rika miljö har förlorat mycket.

Arter trängs undan och hamnar på rödlistan, som är namnet på förteckningen över hotad mångfald. Vi måste ta bättre hand om vårt klot så att alla jordbor får plats!

Också våra väsen är starkt knutna till landskapet. Tänk om även de är rödlistade? I tusentals år har människor berättat sägnerna om våra nordiska väsen. Många har sett dem i skogens gömmen och ladugårdens dunkel, i böljans sälta och i forsens ström. Tänk om allt inte bara är historier? Tänk om vi inte är ensamma?

Tillsammans med utställningen lanserade vi också informationspunkter runt om på Nämdö där du får träffa väsen och samtidigt lära dig mer om vår natur. Här utvecklar vi naturvägledning utifrån

konceptet *Nordiska väsen – Rödlisan*. I en strävan efter att väcka känslor hos betraktaren visar vi fram naturens mystik.

Väsenvandringen visar fram Nämdös natur från ett nytt perspektiv. Håll utkik efter träskyltarna med QR-koder under din vandring genom de områden där väsen vistas. En del miljöer är starka och välmående, andra behöver vårdas för att rädda de väsen som är beroende av dem för sin existens. Visa respekt, rör dig försiktigt i landskapet och du har möjlighet att uppleva Nämdös dolda värld. Genom att belysa sambanden mellan mänskliga aktiviteter och påverkan på naturmiljöer i vår närmiljö ökar engagemanget och förståelsen av hur vi kan bidra till att lösa miljöproblem.

Centrum för naturvägledning vid SLU menade att vårt arbete var så bra att vi blev finalist i Årets naturvägledning 2023. Tyvärr vann vi inte men det var väldigt smickrande att gå till final.

7 Lokal cirkulering av resurser

Att återanvända och återvinna är viktigt för att tära mindre på jordens resurser och kunna skapa hållbara samhällen och ekonomier. Att ta tillvara det man har blir extra viktigt på en skärgårdsö där transporter av nya och uttjänta saker kan bli både dyra och bökiga.

ÅTERBRUK

En flismaskin med hög kapacitet har köpts in av NGA och kan lånas av lokalbefolkningen för att producera träflis av sly och skogsavfall för användning vid odling och kompostering. Maskinen har använts vid till exempel Aspö byalags städdag och vid Orrö tomt-ägarförenings städdag och rönt stort intresse. Den har också gått varm under arbetet med trädallén vid Gamla Östanvik och av de boende på Näm dö, Ängs-holmen och Orrön.

Dessutom har en biokolsugn köpts in till projektet för att producera biokol för jordförbättring i odlingar. Biokol produceras när man eldar till exempel träd-gårdsavfall i en syrefattig miljö och skapar ett fint och poröst kol, som är bra på att hålla vatten, fånga nä-ringsämnen och gynna mikrolivet. När kolet är färdigt låter man med fördel det ligga och dra i nässel- eller guldvatten för att suga upp näringsämnen för att sedan blandas ner i jorden. Biokol är också klimat-positivt då man binder kol i marken skapar en stabil kolsänka och hindrar därmed koldioxid att släppas ut i atmosfären. Att göra biokol är ett utmärkt sätt att göra en näringsrik och bra produkt av ditt trädgårdsskräp.

Både flismaskinen och biokolsugnen har kostnads-fritt kunnat hyras av Näm d öskärgårdsborna via Boka

Direkt och detta kommer vara möjligt även fortsättnings-vis. Alla i skärgården kommer kunna hyra sakerna för en mindre självkostandsavgift.

Under sommaren 2023 och 2024 har vi visat fotout-ställningen Nordiska Väsen – Rödlistan i skogen utanför vårt kontor. Alla foton i utställningen sitter i hållare byggda av lokala snickare med enbart återbrukat material från Näm dö och efter deras egen skaparlust.

PROJEKTETS
PRIORITERADE
MÅL:

SÅ KAN DU HJÄLPA TILL

- Kompostera, flisa eller gör biokol av ditt trädgårdsavfall. Även ditt matavfall blir användbar resurs med en kompost eller en bokashi-hink.
- Fällda träd kan bli faunadepåer, en strålande boplatz för insekter, svampar och mikroorganismer.
- Lappa, laga, måla om. Ta hand om dina saker och se till att de håller länge. Kan de till och med få ett nytt liv som något annat? Varför inte sy en kaftan av ett gammalt påslakan eller duk eller måla om en sliten möbel så den får nytt liv.
- Köp och sälj second hand. Sommaren 2024 öppnar Näm dö Green Archipelago och Näm dö Hembygdsförening en plats för byt- och säljmöjligheter i hallen på biblioteket i Sand. På den årliga Näm dödagen kan du också lämna saker du inte behöver längre.

Allemanssvett – så betar du dig i skärgården

- I naturreservat finns det regler att följa så sätt dig in i dem; var och när du får vistas på en ö och inte, var du inte får göra och hur du ska bete dig.
- Elda aldrig på öarna, du kan förstöra klipporna och risken att elden sprider sig är stor, även flera dagar senare.
- Rör dig långsamt och så tyst du kan, uppträd respektfullt.
- Håll din hund kopplad.
- Ta bara med dig dina minnen hem och lämna bara dina fotavtryck.
- Välj fossilfria drivmedel om möjligt.
- Kör långsamt och försiktigt när det är grundare än 2 m, undvik kraftiga svängar och förändringar i hastighet som grumlar upp bottensediment.
- Stör varken människor eller djur.
- Släpa inte ankaret längs med botten, backa och lyft det rakt upp.